

«Ja no es tracta d'intercanviar pràctiques sinó de cocrear-ne.»

ENTREVISTA A JORGE N. FERRER

JORGE N. FERRER DIRIGEIX EL DEPARTAMENT DE PSICOLOGIA ORIENTAL I OCCIDENTAL DEL CALIFORNIA INSTITUTE OF INTEGRAL STUDIES. KAIRÓS HA PUBLICAT EL SEU LLIBRE «ESPIRITUALIDAD CREATIVA», I MÉS RECENTMENT «EL GIRO PARTICIPATIVO»: UNA ANTOLOGIA D'ARTICLES DE DIVERSOS AUTORS, QUE PROPOSA UN NOU ENFOCAMENT SOBRE L'ESTUDI DE LA RELIGIÓ I DEL MISTICISME, I EN EL QUAL ES PRETÉN SUPERAR LES CONTRADICCIONS I ELS REDUCCIONISMES DELS PARADIGMES ANTERIORS, LINGÜÍSTIC I CIENTÍFIC. JORGE N. FERRER ESTÀ IMPLICAT EN DIVERSOS PROJECTES DE DIÀLEG INTERRELIGIÓS, ENTRE ELS QUALS DESTACA EL SEU LLOC DE CONSELLER DE L'ORGANITZACIÓ RELIGIONS PER A LA PAU, A LES NACIONS UNIDES.

Per què l'element «participatiu» passa a ser central en l'estudi de la religió?

Hi ha aspectes del fenomen religió que no poden ser acceditos o compresos des d'un acostament purament objectiu i mental. Per una banda, hi ha molts fenòmens religiosos que requereixen una participació experiencial directa per a ser entesos. Els enfocaments purament científicosocials il·luminen aspectes de la religió, però poden eclipsar els seus elements vivencials. Per una altra banda, el paradigma participatiu proposa un enfocament multidimensional del coneixement: l'ésser humà no només coneix des de la ment; hi ha l'ull del cor, el coneixement encarnat, l'intuïtiu, el contemplatiu, etc. Nosaltres mirem de dur totes aquestes formes a l'estudi de la religió.

Què aporta el paradigma participatiu al diàleg interreligiós?

En contrast amb els pluralismes religiosos ecumènics (les religions són diferents, però condueixen a una mateixa meta, la qual s'assembla convenientment a la que defensa la meua religió) i els postmoderns (que redueixen la pluralitat religiosa als seus aspectes culturals i lingüístics), el paradigma participatiu afirma l'existència

d'una multitud de mons, alliberaments i fonaments últims religiosos cocreats amb la vida o l'esperit, però reals i irreductibles entre ells. Aquest reconeixement allibera el pensament religiós de la presumpció de que hi ha una sola realitat espiritual predefinida, per la descripció correcta de la qual les religions competeixen, i obre un espai de diàleg interreligiós més creatiu, cooperatiu i de transformació mútua.

A més, les religions han desenvolupat diferents potencials de la persona i del fenomen religió, i aquí és on avui en dia podem trobar una complementaritat i una creixent hibridació que nodreix i es nodreix del diàleg interreligiós. El gir participatiu proposa que aquesta hibridació comença a esdevenir-se no només en l'àmbit personal, sinó també de les pràctiques i de les ontologies visionàries, és a dir, els mons als quals els practicants contemplatius de les religions accedeixen a través de la meditació i d'altres tècniques espirituals.

A un nivell pràctic, en el parlament de les religions de Barcelona, el 2004, vam presentar d'una manera breu la perspectiva participativa, i vam facilitar una experiència a través d'unes meditacions interactives que implicaven tota la persona, pràctica que vam anomenar «meditació

interactiva corporeïtzada». Allí hi havia persones de totes les religions, i l'experiència va ser molt enriquidora. Brother David Steidl-Rast, una de les figures del diàleg interreligiós als Estats Units, va participar en una d'aquestes meditacions i ens va comentar que sentia que el que oferíem podia ajudar a aprofundir el diàleg interreligiós, perquè la pràctica anava més enllà de la paraula fins a arribar al nivell d'intercanvi energètic entre els participants. També creiem que pot haver alguna cosa molt enriquidora en la qual participants de diferents religions cocreïn alguna pràctica. Ja no es tracta només d'intercanviar diferents pràctiques reproduïdes durant milers d'anys, sinó també de cocrear-ne. El paradigma participatiu afirma la creativitat de l'espiritualitat i la religió enfront de la seva simple reproducció.

Es tracta d'un canvi de paradigma aplicable a diferents contextos i religions, tant occidentals com orientals? En d'altres paraules, ¿totes les religions poden participar d'aquest gir?

Nosaltres volem creure que sí. Però aquest és un tema delicat. En el llibre, hi ha diversos autors de diferents religions que impliquen les seves creences dins del context participatiu, tot recuperant, per una banda, aspectes participatius que ja existien en les seves tradicions religioses (com ara la idea d'una cocreació amb el misteri, o l'encarnació com a participació ontològica en l'esdeveniment de Crist) i, per l'altra banda, tot reinterpretant la seva religió des de la perspectiva participativa (per exemple, en l'expansió de la pràctica budista a esferes relacionals i socials).

Hi ha dues dificultats per a participar d'aquest gir. Una és el que anomeno «narcicisme espiritual» o la

insistència en la superioritat universal de la pròpia tradició religiosa o camí espiritual. El gir participatiu crea un metamarc que no s'erigeix per sobre de les tradicions en si mateixes, però que relativitza les seves reclamacions d'exclusivitat i de superioritat. Són les tendències més fonamentalistes i exclusivistes les que tindrien més dificultats amb el gir participatiu. I per altra banda, hi ha la dimensió més normativa i crítica del gir participatiu de convidar les religions a implicar, sobretot a nivell pràctic, la totalitat de la persona en l'elaboració del coneixement espiritual. Hi ha moltes pràctiques incrustades en paradigmes i cosmovisions de repressió.

Què abandona i què recull pel que fa al «gir lingüístic»? Quin és el nou rol que hi juga el llenguatge? En quin sentit el llenguatge permetria la comunicació i el diàleg entre les diferents religions?

Recollim la importància del llenguatge i la cultura en la cocreació dels

fenòmens religiosos. Abandonem l'«agnosticisme metafísic» del gir lingüístic, que nega qualsevol realitat religiosa més enllà del llenguatge i la cultura, tot superant així l'imperialisme epistemològic d'occident. Tot seguint l'esperit del diàleg interreligiós, invitem les epistemologies occidentals que es posin en un diàleg d'igual a igual amb les epistemologies orientals i indígenes. A més, argumentem que la lingüísticació moderna del sagrat obre camins per a la resacralització del llenguatge, o sigui, veure el llenguatge com una manifestació creativa de la vida o l'esperit en el domini humà. Creiem que una resacralització com aquesta també pot obrir noves portes en la comunicació religiosa.

Ja hi ha estudiosos que basen el seu treball en aquest nou paradigma? Amb quins progressos i descobriments? Quina nova perspectiva aporta sobre les diferents religions?

El paradigma començar a tenir un impacte en l'àmbit acadèmic a través de panells com els que vam presentar en les reunions anuals de l'American Academy of Religion, el 2010 i el 2011. Hi ha una gran quantitat d'acadèmics dins dels departaments de religió que han estat treballant des de perspectives participatives, sense posar-hi un nom. La proposta participativa mira de reconèixer el seu treball i legitimar-lo epistemològicament. A més, en la nostra antologia, diversos autors ofereixen noves visions del missatge de Jesús, del sufisme, de Santa Teresa i de la pràctica budista. Cada autor té la seva perspectiva, i no només hi ha un paradigma, sinó que es tracta més aviat d'una sensibilitat acadèmica que cadascú pot donar-li la seva forma. Busquem plantar llavors perquè cadascú cultivi el seu propi jardí.